

Regeringens proposition 1997/98:91

Färnebofjärdens nationalpark

Prop.
1997/98:91

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 26 februari 1998

Göran Persson

Anna Lindh
(Miljödepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en del av Nedre Dalälven med omgivande landområden i Sala, Heby, Sandvikens och Avesta kommuner avsätts som Färnebofjärdens nationalpark.

Nedre Dalälven är ett av landets värdefullaste områden från naturvårdssynpunkt och Färnebofjärden är den del som är minst påverkad av vattenregleringar, skogsbruk och bebyggelse. Den föreslagna nationalparken omfattar en areal om ca 10 100 ha, varav 5 990 ha är land och 4 110 ha är vatten. Översvämningar sätter sin prägel på naturen. Naturliga älvängar och lövskogar med stort inslag av grova träd är karaktäristiska för området. Området visar på en mångfacetterad blandning av syd- och nordsvensk natur på grund av dess belägenhet i ett biologiskt gränsområde. Djurlivet är artrikt och särskilt fågellivet har få motsvarigheter i landet när det gäller skogs- och våtmarksberoende fåglar. Ett stort antal arter trädlevande insekter gynnas av den rika förekomsten av lövskog med stort inslag av döda och döende träd.

Innehållsförteckning

Prop. 1997/98:91

1 Förslag till riksdagsbeslut	3
2 Ärendet och dess beredning	4
3 Bakgrund.....	4
4 Färnebofjärdens nationalpark.....	4
Bilaga Förslag till gräns för Färnebofjärdens nationalpark	8
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 februari 1998.....	9

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner att i enlighet med de riktlinjer som angetts medger att den mark som staten nu äger eller kommer att förvärva inom angivet område i Sala, Heby, Sandvikens och Avesta kommuner avsätts till Färnebofjärdens nationalpark.

Statens naturvårdsverk har i en skrivelse till regeringen den 15 december 1997 föreslagit att Färnebofjärdens nationalpark inrättas. Skrivelsen har remissbehandlats. Yttranden över skrivelsen har lämnats av Statens fastighetsverk, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Heby, Sala, Sandvikens och Avesta kommuner, Naturskyddsföreningen, Vattenfall AB och Nedre Dalälvens Intresseförening. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i ärendet hos Miljödepartementet (dnr M97/4885/4). Området ingår i Naturvårdsverkets nationalparksplan.

2 Bakgrund

Genom naturvårdslagen (1964:822) kan skyddet för särskilt värdefulla naturområden säkerställas genom att de avsätts till nationalpark eller förklaras som naturreservat. I syfte att bevara ett större sammanhängande område av en viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd, eller i väsentligen oförändrat skick, kan mark som tillhör staten avsättas till nationalpark. Det finns 25 nationalparker i Sverige. De flesta av dem inrättades i början av detta sekel. Sedan år 1962 har nio nationalparker tillkommit. Av dessa är Trestickla nationalpark den senast tillkomna (prop. 1994/95:162, bet. 1995/96:JoU1, rskr. 1995/96:10).

Naturvårdsverket har utarbetat en nationalparksplan för Sverige. I nationalparksplanen föreslås en utvidgning av antalet nationalparker i landet så att de representerar ett urval av särskilt skyddsvärda områden. I rapporten föreslås bl.a. att Färnebofjärden avsätts till nationalpark.

3 Färnebofjärdens nationalpark

Regeringens förslag: En del av Nedre Dalälven med omgivande landområden avsätts som Färnebofjärdens nationalpark.

Naturvårdsverkets förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna har tillstyrkt framställningen eller inte haft några invändningar mot att området avsätts till nationalpark. Flera remissinstanser, bl.a. *Sala kommun*, uttalar stor tillfredsställelse över att nationalparken kan inrättas. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* framhåller att ett 15-årigt planeringssamarbete mellan tre län, fyra kommuner, Naturvårdsverket och många andra nu får ett värdefullt resultat. *Sandvikens kommun* påpekar att skötseln av den s.k. Turistvägen är en strategisk fråga för allmänhetens åtkomst av de unika naturområdena i nationalparken. *Vattenfall AB* förutsätter att det även i fortsättningen tillåts utsättning av fisk i Tyttbo för att medge ett uthålligt fritidsfiske.

Skälen för regeringens förslag: Färnebofjärden ligger i de fyra kommunerna Sala, Heby, Sandviken och Avesta och berör därigenom Västmanlands, Gävleborgs och Dalarnas län. Arealen är ca 10 100 ha, varav 5 990 ha är land och 4 110 ha är vatten. Landarealen utgörs av 3 060 ha skog, 500 ha skogbeväxt myr, 1 650 ha öppen myr, 750 ha älväng och 30 ha övrig mark.

Färnebofjärden är en del av Nedre Dalälven, som utgör Dalälvens sträcka mellan Avesta och Bottenhavet. Nedre Dalälven har en karaktär som markant avviker från älven uppströms Avesta. Älvsträckan avviker även mycket påtagligt från andra älvsträckor i landet. Nedre Dalälven utgörs av en serie stora grunda sjöar åtskilda av korta ofta flergreniga forssträckor. Det kringliggande landskapet är mycket flackt, vilket medför att älvens periodiska översvämningar kan breda ut sig över stora ytor. Översvämningarna sätter sin prägel på naturmiljön och har bl.a. skapat en säregen mosaik av olika biotoper längs stränderna men även en bit upp på land. Översvämningarna har särskilt stor betydelse för de omfattande naturliga älvängarna och lövskogarna i området. Lövskogarna kan till stor del betecknas som svämskogar. Längs stränderna finns ålderstigen grov aspskog och en mängd björk- och alkärr som ger en sällsam prägel åt landskapet.

Fjärdarna i Nedre Dalälven är i varierande grad påverkade av vattenreglering. Minst påverkad är Färnebofjärden med outbyggda forssträckor såväl närmast uppströms som nedströms fjärden. Särskilt vid högvatten blir forsarna mäktiga och bidrar till intrycket av orörd natur. Landskapets vildmarkskaraktär förstärks av att byggnader endast finns på ett fåtal platser.

Färnebofjärden har en flikig strandkontur och har mer än 200 holmar, öar och skär. Främst i områdets södra del ingår omfattande landområden med en variation av myrmark och gammal skog. En väsentlig andel av skogen i fjärdens övriga närzon, framför allt på öar och myrholmar, är gammal och extensivt skött med stort inslag av lövträd, döda och döende träd, högstubbar och grova tallar. En tydlig skillnad finns mellan områdets södra och norra del. Den södra delen innehåller barrskogar och myrmarker av norrländsk karaktär. Den norra delen har mer frodig vegetation med ett påfallande inslag av ädla lövträd, framför allt ek och lind.

Nedre Dalälven ligger vid en tydlig biologisk gräns – Limes norrlandicus – mellan Norrland och övriga landet. Området visar därför på en mångfacetterad blandning av syd- och nordsvenska naturförhållanden, vilket syns mycket tydligt i Färnebofjärden. Här finns flertalet av de biotoper och arter som är typiska för Nedre Dalälven. Djurlivet är artrikt och särskilt fågellivet har få motsvarigheter i landet vad gäller sammansättningen av skogs- och våtmarksberoende, nordliga och sydliga arter. Mer än hundra arter häckar regelbundet. Dessutom finns ovanligt stora populationer av flera hotade och sårbara arter. I området häckar samtliga sju svenska hackspettarter och flera arter av ugglor, bl.a. slaguggla, som med 20–25 par här har sin troligen tätaste förekomst i landet. Vidare finns starka stammar av skogshöns, framför allt orre men även tjäder och järpe. Av våtmarks- och vattenbundna arter märks bl.a. trana, storlom, ljungpipare, havsörn och fiskgjuse. Fiskgjuse hör till de arter som har en ovanligt hög täthet, 25–30 par, i området. Till Färnebofjärdens kvalitéer

från fågelsynpunkt hör också dess funktion som rastplats. I tidigt isfria vatten samlas årligen bl.a. uppemot 1000 sångsvanar.

Av däggdjur finns starka stammar av älg, rådjur, hare och mård. Lodjur ynglar i området och under senare år har även björn observerats. Troligen finns även en liten stam av utter. Under senare delen av 1980-talet har även bäver etablerat sig i området.

Mångfalden av skogsbiotoper med framför allt gamla lövrika bestånd och döda och döende träd utgör miljöer för ett flertal sällsynta och hotade insektsarter. Bland de många arterna av trädlevande insekter finns de akut hotade skalbaggar cinnoberbagge, svartoxe, hårig taggbock och liten timmerman. Totalt har ett 60-tal rödlistade insektsarter påträffats.

Listan på rödlistade lavar och svampar omfattar likaså ett 60-tal arter, bl.a. varglav, ringlav, hållav, stiftgelélav, läderlappsav, violettgrå tagellav, apelticka, rynkskinn, ostticka och blackticka. Landets enda kända livskraftiga bestånd av strandskinnlaven finns vid Nedre Dalälven.

Färnebofjärden har även ett art- och individrikt fiskbestånd, sammantaget finns ett tjugotal olika fiskarter. Forsarnas och strömmarnas harr- och öringbestånd samt fjärdens gös-, gädd-, och abborrbestånd är av stort intresse för fritidsfisket.

Färnebofjärden är genom vildmarkskaraktären, det rika djurlivet, fiskevattnen och det vackra landskapet ett attraktivt och välkänt område för bl.a. naturstudier, kanoting och sportfiske. Utgångspunkter för besökande och friluftaktiviteter finns framför allt i Gysinge, Östa och Tyttbo.

I Färnebofjärden finns flera fiskevårdsområden där staten äger andelar. Fiskevårdsområdena påverkas inte av nationalparksbildningen.

Sammanfattningsvis är Nedre Dalälven ett av landets värdefullaste områden från naturvårdssynpunkt. Färnebofjärden är den del av området som är minst påverkad av vattenregleringar, skogsbruk och bebyggelse. Färnebofjärden har därigenom en naturlig karaktär med höga biologiska värden.

Syftet med nationalparken är att bevara ett unikt älvlandskap med omgivande värdefulla skogar och våtmarker i väsentligen orört skick. I syftet bör ingå att bevara områdets vegetation och skyddsvärda djurliv så långt möjligt i sitt naturliga tillstånd. Vidare bör ingå att bibehålla naturliga vattenståndsväxlingar och att så långt möjligt skydda vattenmiljön från föroreningar. Vissa kulturhistoriskt intressanta miljöer bör bibehållas och allmänhetens möjlighet att uppleva områdets natur underlättas i lämplig grad.

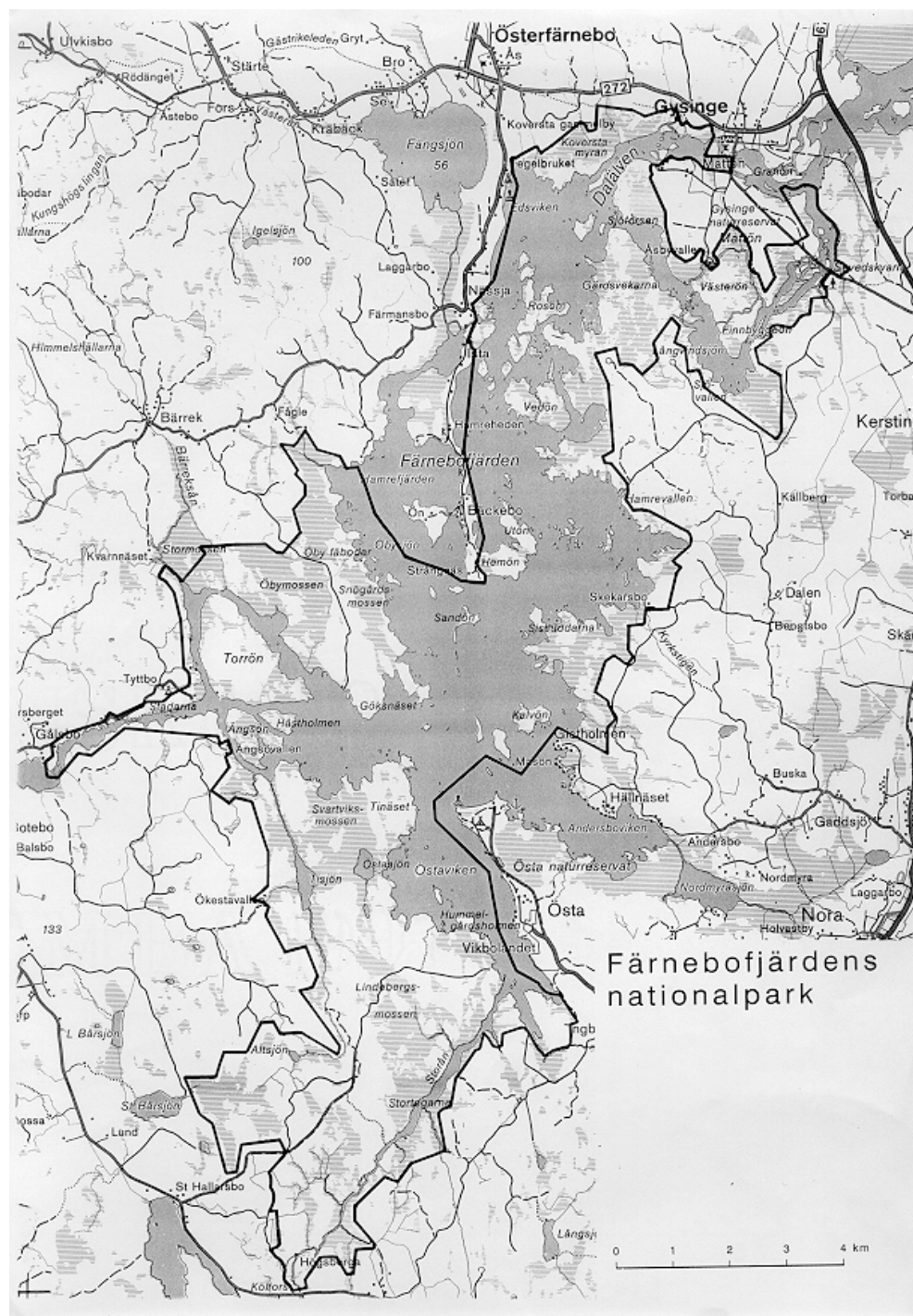
För att uppnå syftet bör varken exploaterande verksamhet eller verksamhet som kan skada mark och vegetation tillåtas. Vidare bör störningar av skyddsvärt djurliv förhindras, friluftslivet i parken inriktas mot intensivt nyttjande såsom strövande, naturstudier och uthålligt fritidsfiske. Information om områdets bevarandevärden bör utarbetas och göras tillgänglig för allmänheten. Enklare anordningar för friluftslivet bör ordnas i lämplig grad. Vissa kulturlämningar bör vårdas och vissa älvängar skötas genom slåtter. Naturinventeringar och forskning om områdets natur bör stimuleras.

Staten äger de fastigheter som avses ingå i parken utom några mindre områden som ägs av enskilda eller utgör samfällt ägd mark. Det statliga

markinnehavet utgör ca 95 procent av hela områdets areal. Förhandlingar om förvärv av resterande delar pågår. Prop. 1997/98:91

I 4 § naturvårdslagen förutsätts att staten äger den mark som skall avsättas till nationalpark. Det är därför nödvändigt att staten förvärvar resterande mark innan slutligt beslut kan fattas om att inrätta nationalparken.

Även om det slutliga formella beslutet att bilda den nya nationalparken således ännu inte kan fattas anser regeringen dock att frågan nu bör underställas riksdagen. Regeringen förordar därför att riksdagens medgivande inhämtas att till nationalpark avsätta den mark som staten äger eller kommer att förvärva inom det angivna området i Färnebofjärden. Områdets avgränsning framgår av bifogad bilaga. Regeringen vill framhålla att det kan bli nödvändigt att vidta smärre gränsjusteringar för den händelse det inte skulle visa sig möjligt att förvärva vissa mindre områden. Det bör således ankomma på regeringen att i detalj fastställa de slutliga gränserna för den föreslagna nationalparken samt i enligt med bestämmelserna i naturvårdsförordningen (1976:484) meddela de närmare föreskrifter som kan visa sig vara erforderliga för området. Regeringen förutsätter att Naturvårdsverket vidtar de åtgärder som fordras för att bildandet av den nya nationalparken skall kunna fullföljas. Regeringen konstaterar att det redovisade förfarandet överensstämmer med det som tillämpades vid avsättandet av Skuleskogens och Tivedens nationalparker (prop. 1978/79:217, bet. 1979/80:JoU15, rskr. 1979/80:79).

Miljödepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 februari 1998

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Peterson, Blomberg, Andersson, Winberg, Ulvskog, Sundström, Lindh, Klingvall, Östros

Föredragande: statsrådet Lindh

Regeringen beslutar proposition 1997/98:91 Färnebofjärdens nationalpark